

HEYDƏR ƏLİYEV VƏ AZƏRBAYCANIN ENERJİ SİYASƏTİ

Enerji siyasəti hər bir dövlətin milli təhlükəsizliyinin təmin edilməsində çox mühüm əhəmiyyətə malikdir. Bu mənada ölkəmizdə iqtisadiyyatın, onun sosial həyatının istər ötən əsrin 70-80-ci illərindəki, istərsə də müstəqillik dövründəki dinamik inkişafı bir çox mühüm amillərlə yanaşı, elektrik enerjisi sistemi ilə də bağlıdır. Hazırda Azərbaycan müstəqil elektrik enerji sistemində malikdir və bunun əsası ötən əsrin 70-ci illərində qoyulmuşdu.

Düzdür, sovetlər dönməsində enerji resurslarının həcminə görə zəngin olan Azərbaycan xalqının yalnız cüzi tələbatı ödənməmişdir. 1969-cu ildə ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin Azərbaycan rəhbərliyinə gəlişindən sonra respublikanın sosial-iqtisadi həyatının mühüm sahələrindən biri olan elektrik enerjisi sisteminin sürətli inkişafını təmin etmək məqsədilə təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirilmiş, bir çox irimiqyaslı layihələr reallaşdırılmışdır. Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə hələ ötən əsrin 70-ci illərinin əvvəllərindən başlayaraq respublikanın elektrik enerjisində olan tələbatının yerli imkanlar hesabına ödənilməsinə yönəlmiş layihələrin həyata keçirilməsinə başlanmışdır. Ulu öndər Heydər Əliyev mövcud generasiya güclərinin və şəbəkə təsərrüfatının sürətli inkişaf mərhələsinə qədəm qoyan ölkə iqtisadiyyatının tələblərinə cavab vermədiyini müəyyənləşdirmiş və bu istiqamətdə müvafiq tədbirlər həyata keçirmişdir.

Həmin dövrdə bir-birinin ardınca yeni elektrik stansiyalarının, yüksək gərginlikli elektrik verilişi xətlərinin və yarımstansiyaların inşa edilib istifadəyə verilməsi respublikanın sənaye potensialının artırılmasında mühüm addım oldu. 1971-ci ildə Naxçıvan Muxtar Respublikası ərazisində Araz çayı üzərində "Araz" SES adı altında gücü 22 MVt olan stansiyanın inşası, 1972-ci ildə "2 saylı Sumqayıt İstilik Enerji Mərkəzi"nin gücünün 220 MVt-a çatdırılması, 1976-1977-ci illərdə Sərsəng su anbarı və gücü 50 MVt olan eyniadlı su elektrik stansiyasının istifadəyə verilməsi məhz ümummilli liderimizin Azərbaycana rəhbərliyi dövrünə təsadüf edir. Bu illərdə həmçinin gücü 380 MVt olan Şəmkir Su Elektrik Stansiyası istismara buraxılmışdır. 80-ci illərdə və elə bu gün də Cənubi Qafqazın ən böyük istilik-elektrik stansiyası sayılan, gücü 2400 MVt olan 8 enerji blokundan ibarət, kritik parametrdən də yüksək parametrlərdə işləmək imkanına malik "Azərbaycan" İES istismara buraxılmışdır.

"Azərbaycan" İES-in birinci enerji bloku 1981-ci il oktyabrın 20-də ulu öndərimiz Heydər Əliyevin təşəbbüsü və bilavasitə rəhbərliyi ilə istifadəyə verilmiş, bu möhtəşəm hadisə Azərbaycan energetikasının inkişafında yeni bir mərhələnin əsasını qoymuşdur. 80-ci illərin əvvəllərində inşasını həтта SSRİ miqyasında ümumxalq tikintisi səviyyəsinə qaldırmağa müyəssər olduğu bu əzəmətli tikili bu gün də ümummilli liderin bütün qurub yaratdıqları kimi, onun nurlu şəxsiyyətinin möhtəşəm abidəsi kimi ucalır. Heydər Əliyevin səyi nəticəsində bu stansiyanın inşası prosesinin ümumittifaq səviyyəsində aparılması tikinti prosesinə ən peşəkar mütəxəssislərin cəlb olunmasına, müasir texniki vasitələrdən istifadəyə şərait yaratmışdır. Azərbaycan Respublikasının Prezi-

denti cənab İlham Əliyevin 13 oktyabr 2004-cü il tarixli 446 sayılı sərəncamına əsasən oktyabrın 20-i "Energetik günü" kimi qeyd edilir, energetiklər bu bayramı böyük ruh yüksəkliyi ilə qarşılayırlar.

Ölkə elektrik enerjisi sisteminin sütununu təşkil edən bu stansiya indi də müstəqil dövlətimizin enerji təhlükəsizliyinin təmin olunmasında müstəsna rola malikdir. Bu stansiyanın istismara verilməsi ilə elektrik enerjisi sistemində başlanan inkişaf və tərəqqi prosesi nəticəsində respublikamız sonralar özünün müstəqil, dayanıqlı enerji sistemini formalaşdırma bilməmişdir. Ümumilikdə Heydər Əliyevin Azərbaycana birinci rəhbərliyi dövründə ölkəmizin elektrik enerjisi ilə təminatı problemi öz həllini tapmışdır. Bu illərdə Azərbaycanın bütün yaşayış məntəqələrinə, o cümlədən hər bir evə elektrik xətti çəkilmişdir. Əgər 1969-cu ildə Azərbaycan elektrik enerjisi idxal edirdisə, 1982-ci ildə artıq ölkəmiz elektrik enerjisi ixrac edən respublikaya çevrilmişdir.

Həmin dövrdə elektrik stansiyalarının inşası ilə yanaşı, elektrik şəbəkələri də sistemə inkişaf etdirilmiş və respublikamızın dayanıqlı enerji sistemi yaradılmışdır. O illərdə 500 və 330 kV-lik elektrik verilişi xətləri və xeyli sayda qovşaq yarımstansiyaları istismara verilmişdir.

Bununla da elektrik enerjisi sahəsində yeni inkişaf mərhələsinin başlanğıcı qoyuldu.

Sonralar həmin şərəfli günləri xatırlayan müdrik rəhbər deyirdi: **"Biz o illər bütün bu imkanlardan istifadə edərek, eyni zamanda, düşünürdük ki, hər respublikanın özünü təmin edə bilən iqtisadi potensialı olmalıdır. Bu iqtisadi potensialın tərkibində ən mühüm yer tutan elektrik enerjisi istehsal edən müəssisələr yaradılmalıdır. Ona görə də o illər Moskvanın etirazına, bu işimizə maneçilik törədən qüvvələrin çox güclü olmasına baxmayaraq, biz Azərbaycanın elektrik enerjisi müstəqilliyini, elektrik enerjisi sarıdan asılılıqdan qurtarmasını təmin etmək üçün respublikamızda güclü potensiala malik olan elektrik stansiyaları yaratmağa başladığı, buna da nail olduq".**

Ötən əsrin 80-ci illərinin sonu - 90-cı illərinin əvvəlində baş vermiş hadisələr, Sovet İttifaqının süqutu elektrik enerjisi sistemində də təsirsiz ötürmədi. Yaranmış siyasi və iqtisadi böhran nəticəsində elektrik enerjisi istehsalında böyük problemlər yarandı. Ulu öndər Heydər Əliyevin uzaqgörən siyasəti sayəsində vaxtilə tikilib istifadəyə verilmiş "Azərbaycan" İES olmasaydı, respublikanın, o cümlədən paytaxt Bakının enerji təchizatında ciddi problemlər yaşana bilərdi.

Beləliklə də müasir Azərbaycana dövlətini o illərdə qurub yaradan, ölkəmizi bütün sahələr üzrə kənar asılılıqlardan çıxararaq dövlət müstəqilliyi üçün zəruri əsasları formalaşdıran ulu öndərimizin enerji sektoruna diqqət və qayğısının əsl səbəbləri Azərbaycan müstəqilliyə qovuşduqdan sonra daha aydın, dolğun şəkildə hiss olunurdu.

1993-cü ilin iyununda xalqın istəyi və təkidli tələbi ilə yenidən hakimiyyətə qayıdan ulu öndərimiz iqtisadiyyatın bütün sahələrinin, o cümlədən elektrik enerjisi sisteminin böhrandan çıxarılması, onun maddi-texniki bazasının yeniləndirilməsi və möhkəmləndirilməsi üçün məqsəd-

"Elektrik enerjisi sahəsi Azərbaycanın sosial problemlərinin həll olunmasında xüsusi rol oynayır"

H.ƏLİYEV.

yönlü, genişmiqyaslı tədbirlər həyata keçirdi. Dünyanın aparıcı dövlətləri ilə qarşılıqlı faydalı əlaqələr qurulmasına yönəldilmiş strateji xətt elektrik enerjisi sistemində də xarici sərmayələr cəlb olunmasına imkan yaratdı və bu imkanlardan Azərbaycanın enerji sisteminin mövcud potensialının səmərəliliyinin artırılmasında, elektroenergetika təsərrüfatının yenidən qurulmasında və yeni güclərin yaradılmasında hazırda da məqsədyönlü şəkildə istifadə olunur.

Tikintisi hələ 1984-cü ildən yarımçıq qalmış Şəmkir SES-in davamı olan Yenikənd su hövzəsinin və su elektrik stansiyasının inşasının başa çatdırılması ilə enerji sistemində yeni inkişaf mərhələsinin başlanğıcı qoyulmuşdur. Xatırladaq ki, maliyyə çatışmazlığı ilə əlaqədar tikintisi uzun illər mümkün olmayan Yenikənd su hövzəsində işlərin başa çatdırılması üçün lazımi vəsaitin əldə edilməsi problemi ulu öndərimiz 1995-ci ilin dekabrında Böyük Britaniyaya işgüzar səfəri zamanı gündəmə gətirərək həllinə nail olmuşdur. Respublika energetiklərinin və inşaatçıların gərgin işi nəticəsində 2000-ci ilin dekabr ayında stansiya istifadəyə verilmiş, burada elektrik enerjisi istehsalına başlanılmış-

dır.

Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzü nəticəsində "Ağdam" yarımstansiyası və 330 kV-luq Azərbaycan İES-Ağdam-İmişli EVX-si işğal altında qaldığından həmin yarımstansiyadan qidalanan ərazilərin elektrik enerjisi təchizatını təmin etmək məqsədilə Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı və İslam İnkişaf Bankından ayrılmış kredit hesabına 330 kV-luq Ağcabədi, 110 kV-luq Bərdə yarımstansiyalarının və 330 kV-luq Azərbaycan İES-Ağcabədi-İmişli EVX-nin inşası həyata keçirildi.

"Şimal" ES-in yenidən qurulması da ulu öndərimizin adı ilə bağlıdır. 1998-ci ilin fevral ayında Yaponiyaya rəsmi səfəri zamanı ümummilli liderimiz bu stansiyada 400 MVt gücündə buxar-qaz qurğusunun inşası layihəsinin maliyyələşdirilməsi üçün bu ölkənin rəhbərliyinə müraciət etmiş və uzunmüddətli, güzətlı kredit ayırmasına nail olmuşdur. 2000-ci ilin 19 dekabrında işə ümummilli liderimiz tərəfindən qurğunun təməli qoyulmuş və obyekt 24 aydan sonra istismara verilmişdir.

1999-cu ilin iyun ayında 1 nömrəli Bakı İstilik-Elektrik Mərkəzində yenidənqurma işlərinin başlanması, ümum-

milli liderimiz Heydər Əliyevin bu mərasimdə iştirakı, qaz-turbin qurğusunun təməl daşını qoyması da Azərbaycan energetika tarixinin ən əlamətdar hadisələrindəndir. Yenidənqurmaın ilk mərhələsi 2000-ci ilin noyabr ayında, ikinci növbəsi 2001-ci ilin iyulunda başa çatdırılmış və hər birinin gücü 53,5 MVt olan iki qaz turbin, aqreqat və qaz turbinindən çıxan qazların istiliyindən istifadə hesabına saatda 250 ton buxar istehsalı imkanına malik iki buxar generatoru istifadəyə verilmişdir.

Ulu öndərin şah əsəri olan "Əsrin müqaviləsi", Xəzərin zəngin neft və qaz ehtiyatlarından istifadə edilməsi üzrə digər müqavilələrdə nəzərdə tutulan tədbirlərin icrası Abşeron yarımadasının elektrik enerji təminatına yenidən baxılması zərurətini yaratdı. Burada yeni generasiya güclərinin işə salınması ilə yanaşı, yüksək gərginlikli elektrik şəbəkələrinin sistemə inkişaf etdirilməsi ön plana çəkildi.

Ön plana çəkilmiş obyektlərdən biri də Bakı şəhəri və onun ətraf rayonlarının elektrik enerjisi təchizatında müstəsna əhəmiyyət kəsb edən "Müşfiq" yarımstansiyasıdır.

Ulu öndər bu yarımstansiyanın gücünün artırılması, eyni zamanda enerji sisteminin dayanıqlılığının və təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi məqsədilə xarici ölkələrə rəsmi və işgüzar səfərləri zamanı bu yarımstansiya üçün maliyyə yardımının ayrılmasına nail olmuşdu.

"Müşfiq" yarımstansiyasının genişləndirilməsi və 220 kV-luq Abşeron-Müşfiq yüksək gərginlikli elektrik verilişi xəttinin çəkilməsi" layihəsinin həyata keçirilməsi üçün Avropa Birliyinin Azərbaycana Fövqəladə Yardım Proqramı çərçivəsində maliyyə vəsaiti ayrılmışdır.

Ümumiyyətlə, ulu öndərimizin həyata keçirdiyi məqsədyönlü siyasət hesabına 3500 MVt-a yaxın generasiya gücü işə salınmışdır. Elektrik enerjisi istehsalı işə təxminən 12 milyard kilovat/saatdan 22 milyard kilovat/saatadək, yeni 1,8 dəfədən çox artmışdır. İqtisadiyyatın sürətli inkişafı, əhalinin həyat tərzinin yaxşılaşması sayəsində istehlak 11,3 milyard kilovat/saatdan 23 mlrd. kilovat/saata kimi, yəni 2 dəfədən çox artmışdır. Bununla yanaşı, Azərbaycan elektrik enerjisi sisteminin bağlandığı qonşu ölkələrin enerji sistemləri ilə sıx əlaqəsi təmin olunmuşdur.

Bu, həm də ölkələrimiz arasında qarşılıqlı münasibətlərin daha da inkişafına, regionda sülhün, sabitliyin, təhlükəsizliyin qorunub saxlanmasına şərait yaradan ciddi amillərdən biridir.

Ulu öndərimizin müstəqil Azərbaycan Respublikasına rəhbərliyi dövründə ölkəmizin elektrik enerjisi sistemində qanunvericilik bazasının formalaşdırılması, bu sahəyə dair hüquqi əsasların təkmilləşdirilməsi istiqamətində də mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Bütün həyatını Azərbaycan xalqının xoşbəxt gələcəyinə həsr etmiş ulu öndərin siyasəti bu gün də yaşayır və uğurla davam etdirilir. Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin müəyyənləşdirdiyi sosial-iqtisadi inkişafı daha da sürətləndirmək strategiyası ulu öndərin yaratdığı möhkəm bünövrə üzərində Azərbaycanın güclənməsinə və qüdrətlənməsinə yönəlmişdir. Dövlətimizin başçısının təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə iqtisadiyyatın bütün sahələri, o cümlədən elektrik energetikası üzrə

mükəmməl proqramların işlənilib hazırlanması və uğurla icra edilməsi nəticəsində ölkəmiz öz iqtisadi inkişaf sürətinə görə dünyanın öncülləri sırasına yüksəlmişdir.

Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin bu sahədə özünəməxsus uzaqgörənliklə müəyyənləşdirdiyi mükəmməl strateji xəttin uğurla həyata keçirilməsi və hazırda ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən ardıcılıqla davam etdirilməsi ölkəmizi regionun aparıcı dövlətinə, eyni zamanda, Avropanın enerji təhlükəsizliyinin təminatçılarından birinə çevirmişdir.

Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü strateji xətt sayəsində son 11 il ərzində Azərbaycanın elektrik enerjisi sistemində 17 yeni elektrik stansiyası istismara verilmiş, 10 min kilometrden çox elektrik verilişi xətləri və 1500-dən çox yarımstansiya inşa edilmiş və yenidən qurulmuşdur. 2006-cı ildən başlayaraq, hər bir ildə iki yeni elektrik stansiyası istifadəyə verilmişdir. Nəticədə 2300 meqavattan artıq yeni generasiya gücləri əldə edilmişdir.

Nazirlər Kabinetinin 2015-ci ilin birinci rübünün sosial-iqtisadi inkişafının yekunlarına və qarşıda duran vəzifələrə həsr olunan iclasında dövlətimizin başçısı enerji sisteminin mövcud vəziyyətdən bəhs edərkən demişdir: **"Son illər ərzində yaratdığımız enerji potensialı bütün sovet dövründə yaradılan potensialdan böyükdür, ondan çoxdur. Nə qədər elektrik stansiyaları yaradıldı. Onlar olmasaydı, indi bizim iqtisadi, sənaye inkişafımız mümkün olmazdı. Yeni biz diqqəti bu sahəyə yönəlddik ki, generasiya güclərini yadaq. Azərbaycanda həm alternativ su elektrik stansiyaları və əsas qaz elektrik stansiyaları tikilmişdir".**

Yeri gəlmişkən, bu gün ölkənin elektrik enerjisində olan tələbatının təqribən 40 faizi son 11 ildə istifadəyə verilən elektrik stansiyaları hesabına ödənilir və bu göstərici artmaqdadır.

Enerji sisteminin müasir standartlara uyğun yenidən qurulması, respublika ərazisindən yeni generasiya güclərinin müxtəlif bölgələrdə inşa edilməsinin nəticəsidir ki, Azərbaycan nəinki özünün elektrik enerjisində olan tələbatını tam ödəməyə nail olmuş, həm də bölgədə elektrik enerjisi ixracatçısı mövqeyinə çıxmaq imkanları əldə etmişdir.

Bütün bunlar Heydər Əliyev tərəfindən yaradılmış potensiala əsaslanır və elektrik enerjisi sisteminin inkişafı üzrə həyata keçirilən layihələr Azərbaycanın enerji təhlükəsizliyinin daha da möhkəmləndirməklə yanaşı, onun gələcəkdə elektrik enerjisi ixracatçısı kimi regionda mühüm bir ölkəyə çevrilməsinə imkan verəcəkdir.

Bu gün ölkə Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi altında respublika elektrik enerjisi sisteminin daha da təkmilləşməsi və müasirləşməsi üçün yeni tədbirlər hazırlanır. Nəticədə, həm elektrik enerjisi istehsalının keyfiyyəti artır, həm də "Regionların sosial-iqtisadi inkişafı proqramı" çərçivəsində yeni elektrik stansiyaları tikilir və istifadəyə verilir. Digər energetika infrastrukturunun yaradılması istiqamətində də proqramların reallaşdırılması üçün işlər davam etdirilir.

Etibar PİRVERDİYEV,
"Azərenerji" ASC-nin prezidenti.